

Motion till riksdagen 2024/25:3299

av **Ida Gabrielsson m.fl. (V)**

med anledning av skr. 2024/25:66 Sveriges genomförande av Agenda 2030

1 Innehållsförteckning

1 Innehållsförteckning	1
2 Förslag till riksdagsbeslut	3
3 Inledning	4
4 Stärk förutsättningarna för det regionala och lokala arbetet med Agenda 2030	5
4.1 Främja Agenda 2030 lokalt och regionalt med en tydligare roll för länsstyrelserna	5
4.2 Förtydliga samarbetet med kommuner och regioner	5
5 En feministisk analys i genomförandet av de globala målen både i Sverige och globalt	6
6 Skuldsanering och behovet av att motverka skatte- och kapitalflykt	6
7 Stärk företagens ansvar för mänskliga rättigheter, miljö och klimat genom lagstiftning	7
8 Kommentarer avseende de globala målen för hållbar utveckling	8
8.1 Mål 1 Ingen fattigdom	8
8.2 Mål 8 Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt	9
8.2.1 Förändringarna av a-kassan	9
8.2.2 Ingen aktiv arbetsmarknadspolitik	10
8.2.3 Slaktad arbetsförmedling	10
8.2.4 Underminerandet av anställnings- och arbetsvillkor via ökad otrygghet	10
8.3 Mål 7 Hållbar energi för alla	11
8.4 Mål 9 Hållbar industri, innovationer och infrastruktur	12
8.4.1 Hållbar industri och innovationer	13
8.4.2 Infrastruktur och transporter	13

8.5 Mål 10 Minskad ojämlikhet.....	16
8.6 Mål 12 Hållbar konsumtion och produktion.....	17
8.7 Mål 13 och 15 Klimatet och den biologiska mångfalden måste prioriteras	18
8.7.1 Mål 13 Bekämpa klimatförändringarna	18
8.7.2 Mål 15 Ekosystem och biologisk mångfald.....	21
8.8 Mål 16 Fredliga och inkluderande samhällen.....	22
8.8.1 Demokrati och rättsstatens principer.....	22
8.8.2 Bidrag till fred, utveckling och säkerhet.....	22
8.9 Mål 17 Genomförande och globalt partnerskap	23
9 Målkonflikter måste tydliggöras.....	24
10 Vägen framåt – krafttag för genomförandet av Agenda 2030.....	25

2 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag på hur länsstyrelsernas roll i arbetet med Agenda 2030 kan förtydligas och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag på hur samarbetet med kommuner och regioner i arbetet med Agenda 2030 kan förtydligas och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma till riksdagen med en feministisk analys av genomförandet av Agenda 2030 för att säkerställa en strukturell förändring i Sverige och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag i fråga om skuldhantering och behovet av att motverka skatte- och kapitalflykt och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag på lagstiftning för att företag ska genomföra human rights due diligence och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda möjligheten att införa klimat- och miljöperspektiv enligt environmental due diligence i regelverken för företags agerande utomlands och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen skyndsamt bör återkomma med förslag om att anta en nationell strategi för att motverka och bekämpa våld mot barn utifrån betänkandet En uppväxt fri från våld – En nationell strategi för att förebygga och bekämpa våld mot barn (SOU 2022:70) och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige som enskilt land såväl som inom EU och FN bör verka för att värna det demokratiska utrymmet och civilsamhällets roll och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige bör koppla allt bistånds- och utvecklingsarbete till uppfyllandet av Agenda 2030 och Sveriges politik för global utveckling och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återinföra och utveckla Sveriges politik för global utveckling (PGU) och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma till riksdagen med en samstämmig politik för hållbar utveckling nationellt där målkonflikter med negativ påverkan på genomförandet av Agenda 2030 synliggörs i syfte att kunna förhindras och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag på politisk styrning framåt i form av en handlingsplan för genomförandet av Agenda 2030 med de mest prioriterade åtgärderna och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en politiskt sammansatt kommitté med uppdrag att t.o.m. 2030 kontinuerligt

ta fram underlag till regeringen i form av uppföljning, utvärdering och förslag till åtgärder för att genomförandet av Agenda 2030 ska drivas framåt och tillkännager detta för regeringen.

3 Inledning

Sverige har i många avseenden kommit en bra bit i omställningen till ett hållbart samhälle i enlighet med Agenda 2030. Samtidigt ser vi också att utvecklingen går åt fel håll på en rad väsentliga områden, med exempelvis ökad ekonomisk ojämlikhet, tydliga klasskillnader inom hälsa samt de nationella klimat- och miljömålen som inte går att nå med nuvarande styrmedel och åtgärder. Takten i omställningsarbetet behöver öka och ambitionsnivån höjas.

Sveriges roll i världen har förändrats. Klimat- och miljörelaterade förändringar hotar tillgången på resurser som är nödvändiga för människors överlevnad. Samtidigt som dessa förändringar innebär hot som hela mänskligheten står inför, drabbar de olika delar av världen på olika sätt. Sverige ser inte ut att nå klimatmålen, någonting den moderat-ledda regeringen och Sverigedemokraternas inskränkningar tycks ta lätt på. När rika länder som Sverige åsidosätter klimatet spelar det stor roll för hur andra länder agerar.

Vägen till ett svenskt medlemskap i Nato kantades av eftergifter till Turkiet och ett angrepp på rättsstatens principer. Man sätter det svenska näringslivets intressen först i utvecklingspolitiken och konstaterar att Sverige inte längre ska driva en feministisk utrikespolitik. Regeringen och Sverigedemokraterna har dessutom slopat enprocents-målet i biståndet och gjort en total omläggning av biståndet som får stora negativa konsekvenser för de människor som är i allra störst behov av stöd. Det är tydligt att Sverige inte kommer att nå upp till målen i Agenda 2030 på hemmaplan och att arbetet för att målen ska uppnås globalt inte är någon prioritet.

Regeringen saknar ambitioner om att Sverige ska fortsätta att ta ansvar för den globala utvecklingen. Vänsterpartiet vill genomföra de omställningar som krävs för att nå upp till målen i Agenda 2030 och därmed minska inkomstklyftan både i Sverige och i resten av världen, fördela välstånd och resurser jämlikt samt öka och stärka det internationella samarbetet.

Utöver att regeringens faktiska arbete för att bidra till de 17 globala målen är bristfälligt, så finns det stora brister med denna skrivelse. Vänsterpartiet var med och drev igenom att regeringen i en skrivelse vartannat år skulle redovisa sitt arbete med att genomföra Agenda 2030. Syftet med skrivelsen är att riksdagen ska ges möjlighet att få insyn och granska regeringens arbete på området. Med tanke på skrivelsens knapphändiga redogörelse för måluppfyllelsen – där redovisningen av det internationella arbetet i några fall helt saknas och i övrigt i huvudsak enbart består av några korta meningar – är det mycket svårt att få en bild av och kunna granska regeringens arbete på detta viktiga område.

Regeringen avslutar skrivelsen med att dra slutsatsen att Sverige har goda förutsättningar för att nå agendans mål. Med rätt politik och tillräckliga resurser finns det onekligen goda förutsättningar för det, men att målen skulle nås med regeringens politik framstår som högst osannolikt.

4 Stärk förutsättningarna för det regionala och lokala arbetet med Agenda 2030

4.1 Främja Agenda 2030 lokalt och regionalt med en tydligare roll för länsstyrelserna

Länsstyrelserna har en viktig roll i det lokala och regionala genomförandet av Agenda 2030 tillsammans med kommuner, regioner och andra aktörer i samhället. Vänsterpartiet anser därför att länsstyrelserna bör ges en tydligare roll i arbetet med Agenda 2030. Länsstyrelserna bör främja regeringens inriktning för arbetet med Agenda 2030 och länsstyrelserna bör vid behov föreslå åtgärder för att utveckla Agenda 2030-arbetet på regional och lokal nivå. Länsstyrelserna kan användas bättre både för att främja regeringens inriktning för Agenda 2030 och för att skapa mer likvärdiga möjligheter för kommuner och regioner genom att stötta dem.

Regeringen bör därför återkomma till riksdagen med förslag på hur länsstyrelsernas roll i arbetet med Agenda 2030 kan förtydligas. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

4.2 Förtydliga samarbetet med kommuner och regioner

Kommuner och regioner spelar en viktig roll för stora delar av de sakområden som Agenda 2030:s mål är knutna till. Statskontoret konstaterade 2020 i sin analys av hur Agenda 2030 påverkar myndigheters, kommuners och dåvarande landstings hållbarhetsarbete att det varierar mycket när det gäller hur ambitiöst kommuners och regioners arbete med Agenda 2030 är. Vidare konstaterade Statskontoret att kommuners förutsättningar att arbeta aktivt med agendan ser mycket olika ut. Dessutom finns det också en del kommuner och regioner som uppfattar att hållbarhetsarbete framför allt är ett internt arbete och ett arbete som bara berör den miljömässiga dimensionen av hållbarhet. Vänsterpartiets bedömning är att Statskontorets slutsatser och konstateranden alltjämt i hög grad är relevanta. Därför anser Vänsterpartiet att det kan vara viktigt även för kommuner och regioner att regeringen förtydligar att det är organisationernas huvuduppgifter som bör vara i fokus för aktörernas arbete med agendan.

Ett exempel på hur samarbetet med kommuner och regioner kan se ut presenterar Agenda 2030-delegationen i sin slutrapport. Förslaget innebär att regeringen ingår ett handslag med Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) med en gemensam programförklaring för det fortsatta genomförandet av Agenda 2030 på lokal och regional nivå. Ytterligare ett konkret förslag som kan lyfta kommuners och regioners arbete med Agenda 2030 är att låta revisionen gå igenom arbetet med genomförandet av Agenda 2030 lokalt och regionalt och återkommande redovisa resultatet.

Det finns en stor risk för att de ökande skillnaderna i förutsättningar mellan resursstarka och resurssvaga kommuner och regioner blir det som avgör om dessa aktörer arbetar med agendan eller inte, snarare än att de har valt mellan möjliga alternativ. Många kommuner och regioner vill ha konkret stöd i hur de kan arbeta med Agenda 2030. Staten har en roll och ett ansvar för att säkerställa mer likvärdiga möjligheter för olika kommuner och regioner att arbeta med Agenda 2030.

Regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag på hur samarbetet med kommuner och regioner i arbetet med Agenda 2030 kan förtydligas. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

5 En feministisk analys i genomförandet av de globala målen både i Sverige och globalt

Vänsterpartiet noterar att trots att Agenda 2030 med sina 17 globala mål för hållbar utveckling har jämställdhet både som ett eget mål och som ett perspektiv som ska genomsyra hela agendan saknas en feministisk analys av Sveriges genomförande av Agenda 2030.

Kvinnors rättigheter är en nyckel till utveckling. Det är avgörande att kvinnor i fattigare länder tillåts sätta dagordningen för arbetet med jämställdhet i utvecklingspolitiken och att Sverige verkar för att kvinnor finns representerade och inkluderas i alla former av beslutsprocesser. Kränkningar av kvinnors rättigheter är det vanligaste och mest omfattande brottet mot de mänskliga rättigheterna. Världen över begränsas kvinnors liv av diskriminerande lagstiftningar och samhällsnormer. Könsdiskriminering är en viktig orsak till fattigdom, och kvinnor, som oftast har det verkliga försörjningsansvaret för familjen, saknar ofta de mest basala rättigheterna.

Regeringen bör återkomma till riksdagen med en feministisk analys av genomförandet av Agenda 2030 för att säkerställa en strukturell förändring i Sverige. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6 Skuldsanering och behovet av att motverka skatte- och kapitalflykt

För att Sverige ska nå målen i Agenda 2030 behöver alla delar av samhället delta i arbetet. Det är därför både viktigt och positivt att regeringen i sitt uppföljningsarbete inkluderar näringslivet. Biståndspolitikerna är en viktig del av utvecklingspolitiken, men det är långt ifrån den enda vägen för att nå utvecklingsmålen. De belopp som lämnar de fattigare länderna och går till de rika är nästan tre gånger större än det samlade globala biståndet per år. Merparten utgörs av kapital- och skatteflykt samt skuldbetalningar. Att vända denna utveckling är en central del i arbetet med att skapa en mer jämlik värld. Därför är det viktigt att en aktiv biståndspolitik kombineras med t.ex. skuldavskrivningar och åtgärder mot skatte- och kapitalflykt. Mot bakgrund av det behöver näringslivets viktiga roll i att betala skatt i utvecklingsländer tydliggöras samt att Sverige i EU och OECD arbetar för bättre internationella regler mot multinationella företags skatteflykt vara en del i arbetet med Sveriges genomförande av Agenda 2030.

Regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag avseende skuldhäntering och behovet av att motverka skatte- och kapitalflykt. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

7 Stärk företagens ansvar för mänskliga rättigheter, miljö och klimat genom lagstiftning

Vänsterpartiet vill se krafttag för att säkerställa att företag respekterar mänskliga rättigheter och bidrar till en hållbar utveckling. FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter bygger på statens skyldighet att skydda de mänskliga rättigheterna, företagens ansvar för att respektera dem och individens möjligheter att få sin sak prövad vid kränkningar. I stället för att skapa nya rättsliga skyldigheter klargör principerna betydelsen av befintliga internationella konventioner för mänskliga rättigheter.

Den privata sektorns roll i utvecklingssamarbetet har gradvis stärkts. I EU:s biståndsbudget har den privata sektorns finansiering till att minimera riskerna utökats. Vänsterpartiet har ifrågasatt detta delvis på grund av brister i uppföljning och redovisning avseende privatsektorbiståndet. Precis som biståndsorganisationernas arbete ständigt är under uppföljning och noggrant utvärderas måste de privata aktörerna avkrävas ansvar för sitt arbete. Naturligtvis borde de biståndsmedel som går till företag eller näringslivsorganisationer följas upp och utvärderas på samma sätt som annat bistånd. För att biståndet på ett effektivt sätt ska bidra till utveckling anser Vänsterpartiet att alla utvecklingsinsatser, inklusive de som utförs av den privata sektorn, som grundregel ska omfattas av samma regler för uppföljning och mätas mot samma rapporteringsindikatorer.

Statskontoret har i rapporten FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter – utmaningar i statens arbete analyserat Sveriges efterlevnad av FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter och lämnat förslag på åtgärder. De menar bl.a. att möjligheten att ställa krav på s.k. human rights due diligence, dvs. det verktyg som företag kan använda för att förhindra att deras verksamhet har en negativ påverkan på de mänskliga rättigheterna, bör utredas och att regeringen bör utveckla tydliga kriterier för när statliga bolag ska göra human rights due diligence. Vidare föreslås att regeringen bör se över om möjligheterna till gottgörelse av företagsrelaterade övergrepp kan bli bättre.

Statskontoret menar också att regeringen bör utreda möjligheten att stifta lag som ger möjlighet att pröva och lagföra företagsrelaterade människorättskränkningar som sker av svenska företag i andra länder samt att en höjning av maxtaket på företagsboten skulle kunna främja efterlevnaden av FN:s vägledande principer. Statskontoret menar också att staten bör kunna föregå med gott exempel och att högre krav ska kunna ställas vid statliga investeringar och upphandlingar. Det bör ske genom att de kriterier som används för utvärdering och uppföljning av stöd och investeringar i statlig verksamhet harmoniseras med FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter. Slutligen föreslår de också vissa förändringar i arbetet med offentlig upphandling, bl.a. att man bör utreda konsekvenserna av att göra det obligatoriskt att under vissa förutsättningar ställa fler krav kopplade till de mänskliga rättigheterna i upphandlingar. Vänsterpartiet instämmer i den bild som Statskontoret ger av hur svenska företag bättre kan följa FN:s vägledande principer och vikten av att de gör det.

På EU-nivå har nyligen lagstiftning för human rights due diligence införts, vilket är ett positivt steg i rätt riktning. Tyvärr blev dock resultatet relativt tandlöst och urvattnat, precis som vi befarat och lyft tidigare.

Vänsterpartiet anser att det är hög tid att vidta åtgärder som på riktigt säkerställer att företag respekterar mänskliga rättigheter och bidrar till en hållbar utveckling. Vi tror

också att de förslag som Statskontoret presenterar skulle bidra till en positiv utveckling på området.

Regeringen bör återkomma med förslag på lagstiftning för att företag ska genomföra human rights due diligence. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Med tanke på de transnationella företagens makt att bestämma inriktningen av vår globala utveckling så krävs det ett bindande fördrag som ger möjlighet till de som drabbas av brott mot mänskliga rättigheter att ställa företagen till svars. Vänsterpartiet anser därför att det är viktigt att Sverige inom FN verkar för att FN antar ett bindande fördrag kring företags agerande och de mänskliga rättigheterna.

För att tydliggöra företagens miljö- och klimatansvar bör även ett klimat- och miljöperspektiv läggas på de förslag regeringen arbetar fram. Det kan ske med utgångspunkt i environmental due diligence, ett verktyg som liknar human rights due diligence, men där miljö- och klimatperspektivet är vägledande.

Regeringen bör utreda möjligheten att även införa klimat- och miljöperspektiv enligt environmental due diligence i regelverken för företags agerande utomlands. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

8 Kommentarer avseende de globala målen för hållbar utveckling

Som ovan nämnts anser Vänsterpartiet att såväl regeringens politik för uppfyllandet av Agenda 2030 som redovisningen av detta arbete är bristfällig. Nedan följer kommentarer på ett urval av målen och regeringens beskrivning av sitt arbete för att uppnå de globala målen för hållbar utveckling. Ett allmänt konstaterande är att regeringens aggressiva skattesänkningar och fördelningspolitik, som innebär att de rika blir rikare och de fattiga fattigare tillsammans med bristande ekonomiska stöd till kommun- och regionsektorn, på flera områden gör det svårt – för att inte säga omöjligt – att uppnå målen för Agenda 2030. Det gäller inte minst mål 1, 2, 3, 4, 5 och 10. Vänsterpartiet har både den ekonomiska politik och de konkreta förslag som skulle ta Sverige betydligt närmare ett faktiskt genomförande av Agenda 2030 jämfört med vad nuvarande regering hittills har åstadkommit och gissningsvis kommer att åstadkomma.

Läs mer i Vänsterpartiets budgetmotion (mot. 2024/25:1924).

8.1 Mål 1 Ingen fattigdom

Mål 1 i Agenda 2030 lyder ”Avskaffa fattigdom i alla dess former överallt”. I sin korta redogörelse av utvecklingen på området missar regeringen att påpeka några saker, bl.a. att andelen av Sveriges befolkning som lever i materiell och social fattigdom ökade från 3,5 till 5,5 procent mellan 2021 och 2023. Det motsvarar över 200 000 människor. För måttet allvarlig materiell och social fattigdom är ökningen under de senaste tre åren ännu tydligare, och uppgår till närmare 80 procent, vilket motsvarar drygt 115 000 människor. Ökningen är störst för kvinnor och allra värst för ensamstående med hemmavarande barn mellan 0 och 24 år, inom båda måtten. Antalet personer i hushåll med en ensamstående kvinna med hemmavarande barn mellan 0 och 24 år som lever i materiell och social fattigdom ökade med 115 procent mellan 2021 och 2023. Det

motsvarar 45 000 personer. Antalet inom samma grupp som lever i allvarlig materiell och social fattigdom ökade under samma period med över 180 procent eller 31 000 personer.

Bilden förstärks av att antalet vräkningar fortsätter att öka. Fram till 2017 minskade det totala antalet vräkningar i Sverige, men sedan 2018 har antalet ökat med 37 procent. Under det första halvåret 2024 ökade antalet vräkningar med 10 procent jämfört med samma period föregående år. 188 barnfamiljer vräktes under det första halvåret 2024, en ökning med 13 procent jämfört med samma period förra året. Även skuldsättningen fortsätter att öka hos privatpersoner. Första halvåret 2024 fick Kronofogden in nästan 676 000 ansökningar om betalningsförelägganden, till följd av exempelvis obetalda fakturor, räkningar eller avbetalningar på lån. Det innebär en ökning med 11 procent jämfört med 2023 och 24 procent jämfört med 2022. Dessutom har beloppen i kraven växt under flera års tid och utvecklingen har accelererat de senaste åren. På två år har det totala beloppet i kraven ökat med 70 procent, och ligger nu på 18,4 miljarder kronor. Ytterligare exempel på hur hushållens ekonomi utvecklats de senaste åren och fattigdomen ökat finns i Vänsterpartiets budgetmotion (mot. 2024/25:1924).

Den här utvecklingen, med en kraftigt växande fattigdom och stora påfrestningar för hushållen, beror på hur regeringen har hanterat de senaste årens höga inflation. I stället för att skydda de mest utsatta och sårbara hushållen har regeringen och Sverigedemokraterna prioriterat skattesänkningar för de rikaste. I regeringens beskrivning av sin egen politik för att möta fattigdomen blir det tydligt att den avser att fortsätta på samma spår. Regeringen lyfter bl.a. att Sverige har ett nationellt socialt grundskydd som omfattar alla bosatta, att regeringen vill införa ett aktivitetskrav i försörjningsstödet och det tillfälliga tilläggsbidraget i bostadsbidraget.

Det regeringen inte nämner är att den tagit steg för att försvaga det nationella sociala grundskyddet genom att avskaffa flyktingundantaget i sjukersättningen och införa särskilda sämre villkor för de som fått skydd från kriget i Ukraina. Dessutom har regeringen tillsatt utredningar för att försvaga skyddet ytterligare genom införandet av kvalificering till socialförsäkring och ekonomiskt bistånd (dir. 2023:149) samt bidragstak (dir. 2023:70). Samtliga dessa reformer kommer att leda till ökad fattigdom.

Även regeringens aktivitetskrav kommer att leda till ökad fattigdom eftersom de personer som inte kommer att kunna uppfylla kravet eftersom de är för sjuka eller på andra sätt saknar möjligheter att uppfylla det kommer att bli utan ersättning.

Angående bostadsbidraget nämner inte regeringen att tilläggsbidraget trappas ned för 2025 och sedan kommer att fasas ut. Sedan regeringen tillträdde har bostadsbidraget minskat med närmare 700 miljoner kronor, eller drygt 16 procent. Vänsterpartiets förslag för hur bostadsbidraget kan reformeras beskrivs närmare i vår budgetmotion (mot. 2024/25:1924).

Den bästa åtgärden för att uppnå mål 1 i Agenda 2023, att ”avskaffa fattigdom i alla dess former överallt” tycks vara att byta regering.

8.2 Mål 8 Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt

8.2.1 Förändringarna av a-kassan

Regeringen anger att deras förändringar av a-kassan innebär att ”arbetslöshetsförsäringen bedöms bli mer ändamålsenlig och på ett bättre sätt bidra till omställning mellan arbeten vid arbetslöshet” (s. 27). Förändringarna innebär att a-kassan blir inkomst-

baserad. Det medför en inbyggd orättvisa eftersom löntagare med högre lön kvalificerar sig för a-kassa snabbare än löntagare med lägre lön. Den ökade täckningsgrad som regeringen vill uppnå är också långt ifrån otillräcklig. (Enligt utredningen som ligger till grund för förslagen ökar den från 40 till 47 procent, alltså kommer fortfarande en majoritet av de arbetslösa även fortsättningsvis att stå utanför ersättningssystemet med regeringens förslag.) Den genomförda nedtrappningen leder också till ett alltför lågt inkomstskydd och i förlängningen en press nedåt på lönerna. På den punkten motverkar regeringens politik i fråga om arbetslöshetsersättningen målet om att motverka fattigdom (mål 1) och det motverkar även målet om goda arbetsvillkor (mål 8).

Läs mer i vår motion med anledning av proposition 2023/24:128 En arbetslöshetsförsäkring baserad på inkomster (mot. 2023/24:2881).

8.2.2 Ingen aktiv arbetsmarknadspolitik

Regeringen säger att den vill ha en aktiv arbetsmarknadspolitik men nämner inte nedskärningarna på arbetsmarknadsutbildning, som kan sägas fortsätta under Tidöavtalet genom att anslagen fortfarande hålls på historiskt låga nivåer. Antalet deltagare i arbetsmarknadsutbildning minskade kraftigt under 2000-talet, även under perioder av hög arbetslöshet. 2023 deltog endast ca 6 200 personer i arbetsmarknadsutbildning (se budgetpropositionen utg.omr. 14 s. 20). Sverige har mer eller mindre avvecklat den aktiva arbetsmarknadspolitik som tidigare varit central för att säkerställa att samhället möter upp strukturomvandling med utbildning kopplat till att motverka arbetslöshet. Särskilt resurs- och utbildningssvaga grupper och de som står längst ifrån arbetsmarknaden påverkas negativt av detta. Den förda politiken motverkar både målen om ekonomisk tillväxt och anständiga arbetsvillkor.

Läs mer i vår motion Aktiv arbetsmarknadspolitik (mot. 2021/22:2612).

8.2.3 Slaktad arbetsförmedling

Regeringen har även fortsatt slakten av Arbetsförmedlingen, som inte längre kan erbjuda likvärdigt stöd till arbetslösa i hela landet. Tusentals arbetsförmedlare har sagts upp och fortsätter att sägas upp (i år har närmare 400 anställda varsplats om uppsägning).

Regeringen framhåller att Arbetsförmedlingen ska stärka stödet med egen personal till arbetssökande med stora stödbehov som ett komplement till privata matchningstjänster. I praktiken handlar det om att man i höstbudgeten lägger 79 miljoner kronor i ökat stöd under det kommande året (vilket ska ställas mot de 2 000 miljoner kronor som regeringen fortsätter att lägga på de dyrare privata matchningstjänsterna). Det är blygsamma siffror och ett oansvarigt sätt att använda resurserna i ett läge där Sverige har ett av de största arbetslöshetstalen i EU (8,5 procent). Den förda politiken motverkar både målen om ekonomisk tillväxt och anständiga arbetsvillkor.

8.2.4 Underminerandet av anställnings- och arbetsvillkor via ökad otrygghet

Regeringen slår sig för bröstet apropå kollektivavtalstäckningen (88 procent) och den fackliga organisationsgraden (68 procent) som är hög i ett internationellt jämförelseperspektiv (s. 26). Men trenden är kraftigt nedgående: den fackliga organisationsgraden har gått ned från 77 procent 2006 (toppnoteringen var på 85 procent vid mitten av 1980-talet) och klyftan mellan tjänstemän och arbetare ökar kraftigt (för arbetare är den nere på bara 58 procent). De fackliga organisationerna uppger att en avgörande orsak till det

sluttande planet är ökningen av otrygga anställningar. Med allt färre som är fackligt organiserade kommer det successivt att bli svårare att försvara kollektivavtalen och upprätthålla den svenska modellen (som regeringen säger sig värna om på s. 26).

Den reformerade arbetsrätten, som regeringen säger ska öka tryggheten på arbetsmarknaden, innehöll flera försämringar av anställningsskyddet, främst urholkade turordningsregler och större möjligheter för arbetsgivare att säga upp personal av s.k. sakliga skäl. Samtidigt behålls visstidsanställningarna om än i modifierad form (särskild visstid) och arbetsgivarna har fortfarande möjlighet att hyvla anställningsgrader (även om de måste beakta turordningsregler). Det är en politik som motverkar målet om anständiga arbetsvillkor.

Läs mer i vår motion En arbetsrätt för starka och trygga löntagare (mot. 2024/25:196).

8.3 Mål 7 Hållbar energi för alla

Regeringen försöker bluffa igenom enorma åtaganden för skattebetalarna för att bygga kärnkraft. Tidöpartierna föreslår en satsning på enbart ny och dyr elproduktion som är designad för att bara gynna kraftbolagen. Finansdepartementet har föreslagit en modell för finansiering. I den bär hushåll, företag och stat risker och kostnader, medan kraftbolag garanteras vinster. Det sker bl.a. genom en prisgaranti för elen, där kraftbolagen garanteras ett elpris på 80 öre/kWh under 40 år. Går elpriset under den nivån står staten för mellanskillnaden till bolagen, vilket betalas genom en ny skatt på elkunderna.

Regeringen lyckas också med konststycket att hävda att man vill skapa teknikneutralitet mellan kraftslagen samtidigt som man lovar 400 miljarder kronor per år i kreditgarantier till kärnkraftsbolagen. Utöver det har regeringen gett kärnkraften snabbspår för tillstånd samtidigt som statliga företaget Vattenfall fått direktiv att bygga nya reaktorer.

Kärnkraft verkar vara lösningen på alla utmaningar inom energiområdet om man ska tro regeringen. Förutom att det är dyrt så tar utbyggnaden av kärnkraft väldigt lång tid. Senast 2035 anger regeringen i skrivelsen att ny kärnkraft motsvarande minst två storskaliga reaktorer ”bör kunna finnas på plats”. Allt bra som regeringen menar ska komma av kärnkraften ligger således relativt långt fram i tiden. Samtidigt är behoven av satsningar på området för att gynna omställningen stora redan i dag.

Det ensidiga fokuset på kärnkraft hotar också den stora investeringsvilja som finns i såväl land- som havsbaserad vindkraft. Utbyggnad av kärnkraft skapar en inlåsning i ett icke-förnybart energislag för många decennier framöver. Vänsterpartiet anser att regeringens energipolitik är fylld av symbolfrågor men innehåller mycket lite som faktiskt stärker Sveriges energiberedskap och möjlighet att möta det ökande behovet av elektrifiering.

Sverige behöver en stabil och förutsägbar elmarknad, energiproduktion och eldistribution för att klara klimatomställningen och elektrifieringen av industrin och transportsektorn. Just därför vill Vänsterpartiet införa Sverigepriser – en modell för att separera den inhemska marknaden från exportmarknaden – och förstatliga elnätet samt sätta tak på elnätsavgifterna.

Till skillnad från många andra länder är Sverige inte särskilt beroende av fossila energislag för att producera el. Det energislag som har störst möjlighet till snabb utbyggnad och som har genomgående goda ekonomiska kalkyler är vindkraften. Såväl

havsbaserad som landbaserad vindkraft har stor potential att bidra till klimatomställningen. Samtidigt som kärnkraften förutsätter allt större investeringar för att kunna fortsätta drivas, sjunker investeringskostnaderna för vindkraft och solkraft. Sverige måste värna sitt fossilberoende och bygga ut den förnybara energiproduktionen för att klara klimatomställningen. Regeringens ensidiga fokus på kärnkraft är obegripligt även sett i det perspektivet.

Hittills har regeringens politik och ovilja att exempelvis pröva modellen med Sverigepriser inneburit ett instabilt elsystem och skenande elpriser, och de förbättringar som utlovas i och med kärnkraften kommer tidigast att realiseras om tio år. Regeringen försöker inte ens stävja en misslyckad prissättningsmodell då staten och elbolagen tjänar på denna dysfunktionella modell. Priset för det betalar svenska folket och företagen. I förlängningen innebär det förlorade år i omställningsarbetet.

Just de höga elpriserna och oförutsägbarheten på elmarknaden är en stor bromskloss för omställningen för industrin och infrastrukturer. Vidare urholkar det nyantagna balansmålet bl.a. möjligheten till stöd till bostadsbyggen, som är en nödvändighet för inflyttning, men även andra viktiga investeringar i järnväg och transmissionsnät m.m. som är viktiga delar för omställningen inom industrin och infrastrukturen.

Läs mer om Vänsterpartiets olika förslag och satsningar på energiområdet i vår motion Omställning till förnybar energiförsörjning (mot. 2024/25:54) samt i Vänsterpartiets budgetmotion (mot. 2024/25:1924) respektive motion för utgiftsområde 21 Energi (mot. 2024/25:1912).

8.4 Mål 9 Hållbar industri, innovationer och infrastruktur

För att åstadkomma en snabb och omfattande klimatomställning behöver vi elektrifiera delar av samhället. När fordonsflottan ska ställas om från fossilberoende till i huvudsak el, samtidigt som tåginfrastrukturen byggs ut och industrins tillverkningsprocesser skiftar till fossilfritt, kommer tillgången till el att behöva öka betydligt; i vissa scenarier förutspås användningen öka mångdubbelt gentemot i dag. Sannolikt innebär denna process den största utbyggnaden av produktion och distribution av el i modern tid i Sverige. Vänsterpartiet tar ansvar för att det ska finnas el till elektrifieringen av både industrin och transportsektorn. Det är centralt för att pressa ned utsläppen.

Vänsterpartiet vill göra massiva investeringar i förnybar elproduktion. Vi föreslår bl.a. därför ett investeringsstöd till lokal förnybar elproduktion. Investeringarna riktas till förnybar lokal elproduktion till konkurrenskraftigt elpris, med kravet att det ska vara till gagn för svensk industri och svenska hushåll. Det omfattar investeringar i såväl lokal förnybar elproduktion som överföringskapacitetsutbyggnad till lokal- och regionalnät samt anslutning till transmissionsnät.

Vidare finns det ett ökande behov av klimatinvesteringar inom transportsektorn, industrin och jordbruket. Enligt Naturvårdsverket gör konjunkturläget att tillgången på investeringsvilligt privat kapital minskar, och därmed ökar kostnaden för investeringarna. Det ställs då ökade krav på tillgång till offentligt kapital för en omställning av både nya och befintliga strukturer som till stor del är uppbyggda kring fossila bränslen och råvaror. Vänsterpartiet vill därför jämfört med regeringen väsentligt förstärka och förlänga Klimatklivet för att staten ska möjliggöra företagens behov av stöd för en grön omställning. Näringslivet behöver långsiktiga och förutsägbara förutsättningar och omställningen kräver stora investeringar.

Läs mer i Vänsterpartiets budgetmotion (mot. 2024/25:1924).

8.4.1 Hållbar industri och innovationer

Utöver det som redan nämnts ovan om behovet av rimliga elpriser och tillgången till el för att skapa goda förutsättningar för att snabba på omställningen så får vi inte heller glömma de statliga bolag som verkar inom industrin. Dessa bolag ska användas aktivt för att bygga Sverige tryggare, mer jämlikt och ekologiskt hållbart, öka konkurrenskraften och inte minst jämna ut orättvisa skillnader mellan stad och landsbygd. I stället för att privatisera och sälja ut bolag bör staten ta ett större ansvar för styrningen av sina bolag. Ägardirektiven till flera av de statliga bolagen bör utvecklas. Statligt ägande kan innebära en större faktisk insyn och makt och möjliggör omställningar i ett snabbare tempo.

Sverige behöver ställa om till innovationsdriven tillväxt. Det andra gör billigare och ibland bättre måste vi möta med högre kunskapsinnehåll, resurseffektivare produktion samt en produktion av varor och tjänster som utgår från våra samhällsutmaningar snarare än vårt konsumtionsdriv. Omställningen av ekonomin måste ske i ett nytt ekonomiskt landskap, där klimatfrågan och den växande befolkningen utgör både utmaningar och möjligheter. Forskning och utveckling måste ske i nära relation med industrin. Sådana satsningar bör prioriteras från statligt håll. Många viktiga innovationer kommer från små företag; ändå är det ofta stora företag som får stöd att tillämpa sin forskning i de statliga labben. Små företag har varken tiden, resurserna eller kapaciteten och behöver stöd i detta.

Innovationer är även avgörande för framtidens livsmedelssektor. Klimatkrisen och pandemier har tydliggjort betydelsen av en hållbar livsmedelsproduktion och livsmedelsförsörjning i Sverige och globalt. Staten och politiken har enligt Vänsterpartiet ett ansvar för att stärka produktionen av hållbar mat genom hållbara produktionsmetoder. Innovationer är av stor betydelse för en sådan utveckling och behovet av stärkt stöd för forskning och stöd till innovationer är stort inom livsmedelskedjan. Inte minst gäller detta de som producerar råvarorna till våra livsmedel (primärledet). Genom innovationer kan effektiviteten i primärproduktionen öka, arbetsmiljön förbättras och miljöpåverkan minska.

Läs mer i våra motioner Industri- och landsbygds politik (mot. 2024/25:554), En hållbar småföretagarpolitik (mot. 2024/25:553) samt Ökad nationell självförsörjning med hållbart jordbruk (mot. 2024/25:1927).

8.4.2 Infrastruktur och transporter

Transportsektorn står i dag för ungefär en tredjedel av Sveriges totala utsläpp av växthusgaser, och över 90 procent av dessa kommer från vägtrafiken. Sverige har som mål att minska utsläppen av växthusgaser från transportsektorn med minst 70 procent mellan 2010 och 2030 samt att Sverige ska vara klimatneutralt senast 2045. Med undantag för pandemiåret 2020 visar uppföljningar att transportomställningen går alltför långsamt för att vi ska nå våra mål. Trafikanalys konstaterar i sin uppföljning av de trafikpolitiska målen att Sverige inte kommer att klara 2030-målet samt att Sverige inte närmat sig en långsiktigt hållbar transportförsörjning. Enligt Naturvårdsverket minskade utsläppen från transportsektorn 2023 med 1 procent (eller 0,1 miljoner ton 2023 jämfört med 2022). Det är tio gånger mindre än vad som krävs (utsläppen behöver enligt Naturvårdsverket minska med 1 miljon ton per år) och det är också troligt att utsläppen

framåt, som en följd av regeringens politik, i stället för att minska i en otillräcklig takt, kommer att öka. Att regeringen skjuter klimatmålen framför sig och struntar i 2030 och i stället hänvisar till 2045 är också ett problem. Den styrmedelsutredning som regeringen tillsatt ska jobba till maj 2026, vilket betyder att åtgärder skjuts framåt och inte kommer att kunna vara på plats förrän tidigast 2027. Det gör att Sverige halkar efter som nation, men det gör också att tiden att ställa om blir kort och att förutsättningarna för den ordnade omställning som behövs riskerar att omöjliggöras.

I regeringens skrivelse anges att klimatomställningen måste påskyndas för att Sverige ska nå såväl de internationella klimatmålen som åtagandena inom EU. Inom transportsektorn menar regeringen att det i huvudsak bör ske genom ökad elektrifiering, ökad användning av fossilfria drivmedel samt ökad transporteffektivitet. Vänsterpartiet instämmer i dessa behov och konstaterar samtidigt att det är bra om regeringen faktiskt också agerar i enlighet med detta. Nedan redovisas några av de saker som regeringen gjort som direkt motverkar arbetet för att uppfylla målet.

Den 1 januari 2024 sänktes reduktionsplikten till 6 procent för både diesel och bensin. Åtgärden har fått omfattande kritik, inte minst eftersom regeringens egna beräkningar inför detta visade på drastiskt höjda utsläpp. I budgeten för 2025 återställer regeringen till viss del reduktionsplikten, samtidigt som man sänker bensin- och dieselskatten med 5,5 miljarder kronor. Regeringsföreträdare påstår att detta leder till att Sverige plötsligt kan klara klimatmålen till 2030. En granskning av SVT har visat att regeringens antagande bara är ett scenario bland andra. Regeringen är fortfarande svaret skyldig i fråga om hur Sverige ska kunna uppnå de nationella klimatmålen och klimatåtaganden gentemot EU till 2030. Nuvarande politik pekar mot att Sverige missar minst tre av fyra klimatmål till 2030 och enligt Klimatpolitiska rådet bryter regeringen mot klimatlagen genom att inte agera i enlighet med fattade riksdagsbeslut.

Regeringen har även avskaffat flygskatten, som försvinner den 1 juli 2025. Det är en mycket ifrågasatt åtgärd. Borttagningen av flygskatten riskerar att öka flygandet och därmed utsläppen samtidigt som det kraftigt underminerar klimatinsatser och minskar incitamenten för investeringar i grön teknik. Att, som regeringen, beskriva flygskatten som ett problem med stor negativ ekonomisk effekt på flygbranschen är överdrivet. Flyg är i realiteten ett mycket subventionerat transportslag som slipper betala energi-, koldioxid- och bränsleskatt. Sammantaget motsvarar flygets skatteundantag miljardbelopp varje år. Trots detta pumpar regeringen ut flygbranschens budskap om att flyget är i djup ekonomisk kris. En mer korrekt beskrivning är att klimatskadliga subventioner gjort flyget för billigt. Flygskatten var ett steg i rätt riktning på vägen mot att den faktiska kostnaden för en flygbiljett ska avspeglas i priset. Att regeringen nu inte bara slopar flygskatten utan infrastrukturministern också gått ut och uppmanat till ökat flygande och kritiserat regioner och kommuner för resepolicyer som han tycker ”missgynnar flyget” är djupt problematiskt och visar tydligt att regeringen inte tar klimatmålen på allvar. Det går inte att tolka avskaffandet av flygskatten som annat än ideologiskt motiverat.

Regeringen har även tagit bort elbilsbonusen, vilket lett till att elbilsförsäljningen har minskat. Det är oroande, inte minst med tanke på att EU beslutat att nybilsförsäljningen ska utgöras av 100 procent elbilar 2035. Ett annat hinder för elektrifieringen av fordonsflottan är att det finns för få laddstationer. Utbyggnaden bromsas av att nätkapaciteten inte räcker till och här riskerar regeringens fixering vid kärnkraft att bli en våt filt som hindrar den utbyggnad och den energimix som behövs för att möta ett ökat behov.

Informationen om var det finns tillgänglig kapacitet är också den bristfällig. Det gör att olika aktörer planerar för att sätta upp laddplatser – utan att veta om det finns tillräcklig kapacitet. Någon måste hålla i taktpinnen; det behövs samordning och standardisering och en tydlig struktur med exempelvis kapacitetskartor. Ett ytterligare hinder för samordning och likvärdighet är att utbyggnaden av laddinfrastrukturen ska ske marknadsmässigt, vilket riskerar att förstärka geografiska skillnader.

I skrivelsen hänvisar regeringen till att de har utvidgat de ekonomiska ramarna för transportinfrastrukturen, vilket är bra, även om vi anser att det behövs mer resurser än så. Resurser är en viktig del, och den andra viktiga delen är hur resurserna används och vilka åtgärder som i övrigt görs på infrastrukturuområdet. Och där lämnar regeringens politik mycket övrigt att önska. Vad vi gör de kommande åren är vad som kommer att vara avgörande för om vi klarar klimatmålen eller ej. För att den omställning av transportsektorn som krävs ska kunna genomföras måste klimatmålen vara den överordnade princip som styr planering, inriktning och ekonomiska ramar för samtliga satsningar i transportinfrastruktursplaneringen 2026–2037. Att regeringen i detta läge fortsätter med ”business as usual” och hänger kvar i gamla planeringsgrunder är djupt problematiskt. Regeringen har inte klimatmålen som överordnad princip och saknar också en tydlig målbild för vad infrastrukturen ska bidra med, på både kort och lång sikt. Att regeringen inte satt ned foten och tydligt deklarerat att det är klimatmålen som ska vara styrande påverkar även Trafikverkets inriktningsunderlag. Hur inriktningsunderlaget utformas är viktigt, då det ligger till grund för infrastrukturpropositionens inriktning, utformning och fördelning av resurser.

Frågan om transporteffektivitet och hur det ska uppnås är sorgligt underutvecklad i infrastrukturpropositionen. Transporteffektivitet handlar inte bara om att varje transportslag ska ställa om och bli mer hållbart, utan det som framför allt krävs är en förflyttning mellan transportslag – från biltrafik över till kollektivtrafik, cykel och gång samt från gods på väg över till järnväg och sjöfart. Utöver satsningar på Klimatklivet, så behövs det fortsatta satsningar på stadsmiljöavtal för att stimulera hållbara stadsmiljöer och transporteffektivitet. Stadsmiljöavtalen är ett viktigt verktyg för att den nationella nivån även fortsättningsvis ska kunna bidra till mer kollektivtrafik, cykel, gång och klimatsmarta godstransporter. Vänsterpartiet är därför mycket kritiskt till att regeringen avvecklar stadsmiljöavtalen.

En annan viktig aspekt rörande transportsektorn är transporternas ekonomiska överkomlighet, vilken minskar för personer med låga inkomster. Endast en minoritet av hushållen med låg ekonomisk standard har haft en inkomstutveckling som överträffar kostnadsökningarna det senaste året. Det gäller både för resor med bil och för kollektivtrafikresor. Ekonomisk överkomlighet i kollektivtrafik är rödmarkerat i Trafikanalys uppföljning av de transportpolitiska målen. Priset på att resa kollektivt har haft en extrem ökning, med hela 139 procent, de senaste decennierna. Det är dubbelt så mycket som bränslepriset de senaste tio åren. Höga bränslepriser engagerar – för flera partier var det en av valrörelsens viktigaste frågor – medan prisökningen i kollektivtrafiken, som faktiskt är större, inte alls får den uppmärksamhet och det fokus som den förtjänar. Ska vi nå funktionsmålet så behövs en utbyggd, tillgänglig kollektivtrafik som folk har råd med. Från Vänsterpartiet föreslår vi en Sverigebiljett, som ska gälla på all kollektivtrafik i hela landet och som ska kosta 450 kronor i månaden. Vi avsätter också resurser för en utbyggd, förstärkt kollektivtrafik och krokas på så sätt arm med landets regioner och delar ansvaret för ökad mobilitet och ett hållbart transportsystem.

En annan viktig infrastrukturfråga som är betydelsefull för både enskilda och näringslivet är frågan om bredband. Utbyggnaden av bredband har som så mycket annat lämnats till marknaden, vilket lett till ett misslyckande avseende tillgång och täckning i hela landet. Utbyggnaden på landsbygden och i glesbygd har tydligt halkat efter. Både laddinfrastruktur, som nämnts ovan, och bredband behöver ses som grundläggande infrastruktur som ska garanteras alla, oavsett vem man är och var man bor.

I skrivelsen avslutas stycket under rubriken Sveriges uppfyllande av målet med meningen: ”För att ytterligare påskynda transportsektorns och näringslivets klimat-omställning behöver fler åtgärder vidtas.” I sak är det inte fel, men det är symptomatiskt att regeringen i högre grad pratar om att det behövs åtgärder på klimatområdet och för omställningen än att det faktiskt händer något. Återkommande hänvisas det från regeringens sida till att det kommer att ske saker någon gång i framtiden, samtidigt som det på andra politikområden inte verkar vara några problem att gå från ord till handling i ett högt tempo. Klimatfrågor och åtgärder för att påskynda omställningen och därmed även genomförandet av Agenda 2030 synes inte vara regeringens prioritet.

Vänsterpartiet har en rad förslag på området. Läs mer i vår motion En järnväg för framtiden (mot. 2024/25:193), vår följdmotion med anledning av proposition 2024/25:28 Vägen till en pålitlig transportinfrastruktur – för att hela Sverige ska fungera (mot. 2024/25:3234) samt vår motion för utgiftsområde 22 Kommunikationer (mot. 2024/25:1911).

8.5 Mål 10 Minskad ojämlikhet

Mål 10 i Agenda 2030 lyder ”Minska ojämlikheter inom och mellan länder”. Regeringen lyfter bl.a. den nya socialtjänstlagen och satsningar inom den sociala barn- och ungdomsvården som båda är välkomna men sannolikt kommer att ha begränsade effekter på jämlikheten i samhället i stort.

Dessutom lyfter regeringen fram en utredning som lämnade sitt betänkande för snart två år sedan utan att regeringen gjort mer än att remittera den. Betänkandet En uppväxt fri från våld – En nationell strategi för att förebygga och bekämpa våld mot barn (SOU 2022:70) innehåller flera angelägna förslag och bör tas vidare skyndsamt.

Våld mot barn är ett allvarligt samhällsproblem som kräver krafttag och aktiva strukturerade åtgärder. Sverige har en historia av att vara ett föregångsland när det gäller att bekämpa våld mot barn. Nyligen var Sverige medarrangör för världens hittills största globala ministerkonferens om våld mot barn, i Bogotá, och regeringen pratar om att Sverige fortsatt ska vara ett föregångsland i dessa frågor.

Mot bakgrund av den omfattande kunskap som finns kring att barn som växer upp med våld i hemmet tenderar att utsätta andra för våld i större utsträckning än andra finns det ytterligare skäl att agera kraftfullt och skyndsamt i dessa frågor.

Regeringen bör skyndsamt återkomma med förslag om att anta en nationell strategi för att motverka och bekämpa våld mot barn utifrån betänkandet En uppväxt fri från våld – En nationell strategi för att förebygga och bekämpa våld mot barn (SOU 2022:70). Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Det mest slående med mål 10 och regeringens redovisning av målets efterlevnad är att den inte nämner något om hur de skattesänkningar som genomförs 2025 och uppgår till närmare 34 miljarder kronor framför allt riktar sig till höginkomsttagare – samtidigt som skatten höjs för några av de med minst marginaler, bostadsbidraget urholkas

ytterligare och inga större satsningar görs för att skydda de mest utsatta hushållen. Konsekvensen av regeringens politik kan kortfattat beskrivas som raka motsatsen till vad som behövs för att öka jämlikheten.

8.6 Mål 12 Hållbar konsumtion och produktion

Produktion och konsumtion är i dag linjär och inte optimerad utifrån ett hållbart nyttjande av resurser. Nuvarande bristande resurseffektivitet och ohållbara materialanvändning måste brytas för att åtgärda de största planetära utmaningarna, klimatkrisen och förlusten av biologisk mångfald. Enligt FN:s internationella resurspanel är ineffektiv resursanvändning orsak till hälften av världens klimatutsläpp och har resulterat i 90 procent av förlusten av biologisk mångfald.

Resursförbrukningen är därtill ojämnt fördelad såväl globalt som nationellt. En jämlikare fördelning av resurser är en förutsättning för att en kraftigt minskad total resursanvändning ska kunna kombineras med en god materiell standard för alla, såväl i Sverige som globalt. De rikaste 10 procenten i världen står för cirka hälften av alla koldioxidutsläpp. Omställningen till ett hållbart samhälle kommer därför att få störst konsekvenser för dem som i dag har störst klimatpåverkan och som tar mest resurser i anspråk. Sverige har som nation i dag en genomsnittlig konsumtion per person som är dubbelt så stor som det globala genomsnittet. Vårt inhemska behov av utvinning av globala resurser för vår konsumtion överstiger kraftigt en hållbar nivå. Sverige behöver därför kraftigt minska sitt materialfotavtryck för att vi som nation ska kunna hålla oss inom den planetära gränsen för hållbar resursanvändning.

Vänsterpartiet verkar för en ekonomi som är cirkulär, där vi inte tar ut mer från naturen än vad som är hållbart och där det som nyttjas kan användas igen genom återanvändning och materialåtervinning. Detta är ett synsätt som vi behöver bygga in i all industriell verksamhet genom att ställa högre krav på producenterna. Genom att använda det material som redan finns i samhället mer effektivt kan vi minska uttaget av nya resurser, såväl ändliga som förnybara, och förhindra överutnyttjandet av jordens resurser.

Vänsterpartiet anser att det gemensamma ägandet i ekonomin behöver öka och bidra till omställningen. Vi anser att det är politikens ansvar att införa regleringar, styrmedel och offentligt stöd för att uppnå ett mer resurseffektivt samhälle. Dessa åtgärder behöver omfatta hela samhället. Cirkulära affärsmodeller som bidrar till att material och produkter hålls i omlopp ska vara normen. Här kan en mångfald av aktörer alltifrån näringsliv, icke-vinstdrivande företag, statliga bolag, kommuner och regioner till kooperativ, sociala företag och ideella föreningar bidra till att låta våra resurser cirkulera i samhället med målet att göra största möjliga nytta. Ökade krav på standardisering och produktdesign av material som släpps ut på marknaden är nödvändigt för en sådan inriktning. En sådan reglering för att främja en cirkulär ekonomi måste även förenas med ambitionen att fasa ut hälso- och miljöskadliga kemikalier. Det främjar utveckling av ny teknologi och skapar gröna jobb. Inte minst inom bygg- och anläggningsbranschen och infrastruktur måste material i ökad utsträckning återbrukas och återvinnas. Men det krävs även ökat statligt stöd för att främja moderna och hållbara städer för att nå ett mer transporteffektivt samhälle och en delandets ekonomi som har fokus på sjysta arbetsvillkor och miljönytta.

Åtgärder för att uppnå en cirkulär ekonomi förutsätter åtgärder på global nivå, inom EU samt nationellt. FN:s globala hållbarhetsmål Säkerställa hållbara konsumtions- och produktionsmönster är en god grund för att globalt verka för ett resurseffektivt samhälle som både minskar det ekologiska avtrycket och stärker den sociala och ekonomiska hållbarheten. EU antog 2020 en andra handlingsplan för cirkulär ekonomi – För ett renare och mer konkurrenskraftigt Europa – och den har en central betydelse för unionens gröna giv. Den dåvarande regeringen presenterade året efter Sveriges första handlingsplan för cirkulär ekonomi. Vänsterpartiet har välkomnat båda dessa initiativ. Sveriges handlingsplan för cirkulär ekonomi berör centrala fokusområden men är enligt vår uppfattning otillräcklig för att vara i linje med det globala hållbarhetsmålet och den genomgripande omställning av samhället som krävs. Inte minst saknas förslag på åtgärder gällande lagstiftning och styrmedel.

Att beskriva utvecklingen av genomförandet av mål 12 som ”tvetydig” och att ”sammantaget finns det ingen entydig trend för utvecklingen” tycker Vänsterpartiet är direkt slappt och missvisande. Utvecklingen för genomförandet av målet är inget självspelande piano utan möjligt att påverka om viljan finns. Det saknas inte förslag på hur den cirkulära ekonomin kan stärkas och utvecklas eller hur hållbarhetsmålen kan uppnås. Det som saknas är politisk vilja och ambition från regeringens sida.

Läs mer i våra motioner Cirkulär ekonomi (mot. 2023/24:438) och Utgiftsområde 20 Klimat, miljö och natur (mot. 2024/25:1938) samt i vår budgetmotion (mot. 2024/25:1924).

8.7 Mål 13 och 15 Klimatet och den biologiska mångfalden måste prioriteras

För att uppnå hållbarhet måste alltid tre dimensioner av den beaktas: den miljömässiga, den sociala och den ekonomiska. Om vi i Sverige uppnår våra 16 nationella miljö-kvalitetsmål så uppnår vi även den miljömässiga dimensionen av Agenda 2030 nationellt. Av Naturvårdsverkets fördjupade utvärdering av miljömålen 2023 framgår att minst 12 av målen inte nås till 2030 och att utvecklingen för flera miljömål är negativ. Endast 1 av målen är uppnått. För att nå målen bedömer myndigheten att klimat och biologisk mångfald behöver prioriteras i politiken de närmaste åren.

Vänsterpartiet delar Naturvårdsverkets bedömning av vilka områden som politiskt behöver prioriteras för att Sverige ska uppnå miljömässig hållbarhet i enlighet med Agenda 2030 och våra nationella miljömål. Regeringen och Sverigedemokraterna har dock valt motsatt inriktning och sänkt anslagen för klimatet och den biologiska mångfalden i sina budgetförslag. I budgetpropositionen för 2025 fortsätter man inriktningen och satsar på utgiftsområde 20 Klimat, miljö och natur endast 16,4 miljarder kronor, vilket resulterar i kraftigt minskade resurser för att minska utsläppen av växthusgaser och bromsa utarmningen av biologisk mångfald. Vänsterpartiet har i stället föreslagit en i det närmaste fördubbling av anslaget genom en ökning på 15,4 miljarder kronor i jämförelse med regeringen för att öka takten i arbetet för klimatet och den biologiska mångfalden.

8.7.1 Mål 13 Bekämpa klimatförändringarna

Vi befinner oss i en klimatkris. Möjligheten att begränsa uppvärmningen till 1,5 grader enligt Parisavtalets målsättning minskar dramatiskt. Förra året blev det varmaste året

som uppmätts och medeltemperaturen ligger redan nu mycket nära gränsen på 1,5 grader. Det är helt nödvändigt att omställningstakten ökar kraftigt och att de globala utsläppen minskar drastiskt.

Vänsterpartiet strävar efter klimaträttvisa. Med det menar vi att vi tittar specifikt på klimatkrisen utifrån ett rättviseperspektiv och på vem som påverkar respektive drabbas av klimatkrisen. Situationen i världen i dag kan betecknas som djupt orättvis utifrån ett klimaträttviseperspektiv. Kapitalismen fördelar jordens resurser extremt ojämnt, mellan klasser, mellan rika och fattiga länder och – i samspel med patriarkala strukturer – mellan kvinnor och män.

Världens rika människor har orsakat klimatkrisen och har fortfarande störst negativ påverkan på klimatet. De som drabbas värst är däremot världens fattiga människor. De länder som släpper ut mest växthusgaser är de som drabbas lindrigast av växthuseffekten. I stället är det utvecklingsländer som kommer att få bära 75–80 procent av klimatkrisens skador och kostnader, enligt Världsbanken. Utifrån ett klimaträttviseperspektiv är det, vilket även slås fast i FN:s klimatkonvention, de rika länderna som har det historiska ansvaret för klimatkrisen och som nu även har det största ansvaret för att minska sina utsläpp. Dessutom måste de rika länderna ge stöd till de fattiga länderna, som drabbas av klimatkrisen, både för att ställa om sin produktion och sina transporter så att de blir mer hållbara och för att kunna hantera effekterna av utsläppen från den rika delen av världen.

Det finns stora skillnader mellan fattiga och rika människors klimatpåverkan även inom länder. Vi anser att det behöver synliggöras vilka som överskrider sitt miljöutrymme och med hur mycket, såväl nationellt som globalt.

Att synliggöra ojämlikheterna är att visa hur det globala klassamhället ser ut i praktiken. I en rapport publicerad i juni 2019 varnade FN:s rapportör för extrem fattigdom och mänskliga rättigheter för klimatkrisens konsekvenser för fattigdomsbekämpningen och efterlevnaden av de mänskliga rättigheterna. FN understryker att fattiga människor drabbas mycket hårdare av klimatkrisens konsekvenser än rika och har använt ordet klimatapartheid för att beskriva risken för ett samhälle där rika människor köper sig fria från konsekvenserna av de utsläpp som de själva till stor del skapat. Det finns en överhängande risk att klimatkrisen omintetgör viktiga framsteg inom fattigdomsbekämpningen. Miljontals människor i den fattiga delen av världen riskerar t.ex. att bli hemlösa till följd av klimatkrisen. Debatten som förs om klimatet fäster knappt någon uppmärksamhet alls på kön, trots att det är kvinnor som drabbas hårdast av miljöförändringarna samtidigt som det är män som belastar miljön mest, i såväl rika som fattiga länder. Det handlar om makt och resurser, och världens kvinnor har alltså inte jämställda levnadsvillkor i förhållande till män. Därför är det nödvändigt att lyfta klimatfrågorna ur ett genusperspektiv.

I Vänsterpartiets motion En svensk utvecklingspolitik för rättvisa, jämställdhet och hållbar utveckling (mot. 2023/24:2343) föreslår vi 52 åtgärder för en rättvis och jämlik värld som inte överskrider planetens gränser.

Tyvärr har regeringen tillsammans med Sverigedemokraterna helt övergett klimatambitionerna för Sverige. Genom siffertrixande och ett ensidigt fokus på kärnkraft försöker man slingra sig ur sitt ansvar och ökar i stället utsläppen. Regeringens och Sverigedemokraternas förda politik står därmed i skarp kontrast mot mål 13 i Agenda 2030 om att man behöver vidta omedelbara åtgärder för att bekämpa klimatförändringarna och deras konsekvenser.

För att Sverige ska nå de mål som är bundna till det nationella klimatpolitiska ramverket samt klimatåtaganden inom EU krävs ett åtgärds paket under nuvarande mandatperiod med kraftig politisk kursändring för att minska utsläppen. Regeringens och Sverigedemokraternas budgetar under denna mandatperiod har helt saknat den inriktningen.

Vänsterpartiets klimat- och miljöpolitik tar sin utgångspunkt i att samhället behöver ställa om på ett omfattande, skyndsamt och strukturerat vis för att uppnå klimatmålen och undvika en klimatkatastrof. Många av de nödvändiga förändringarna av vår produktion och konsumtion behöver genomföras de närmaste tio åren. Om omställningen ska lyckas behöver den ske med en tydlig folklig förankring för de genomgripande förslag som behöver komma till. Därför kan och bör inte klimatpolitiken frikopplas från frågor om sysselsättning, välfärd och regional utveckling. På mycket kort tid behöver omställningen av vår konsumtion och produktion sättas i centrum av samhällets utveckling och den ekonomiska politiken.

Politiken har alltför länge satt sin tilltro till marknadens krafter i hopp om att klimatomställningen ska hanteras utan det aktiva samhällets inblandning. Men marknaden kan inte lösa kritiska systemfrågor. Det går exempelvis inte att stimulera elbilsanvändning om det inte finns tillräckligt med laddstolpar eller en utbyggd förnybar elproduktion och nätkapacitet.

Konsumtion som är fossilfri måste också initialt kunna utvecklas utan det grundläggande marknadskravet på lönsamhet. Det helhetsansvaret kan bara det offentliga ta och när det inte görs hålls nödvändiga förändringar tillbaka. Sammantaget gör det att införandet av ny teknik går alldeles för långsamt och mycket av utsläppsminskningarna i praktiken måste tas via beteendeförändringar och minskad konsumtion, en strategi som riskerar att både möta stort motstånd och dras med betydande ineffektivitet.

Med en annan politik skulle Sverige ha goda förutsättningar att nå de nödvändiga klimatmål som vi har åtagit oss att leva upp till. Genom gemensamma ansträngningar och ett aktivt samhälle som investerar i klimatet och miljön kan vi åstadkomma en verkligt meningsfull och effektiv klimatomställning. Vänsterpartiet vill ta sikte på en klimatpolitik som är strukturerad, omfattande och folkligt förankrad. För att klimatomställningen ska bli verkningsfull måste hela samhället och alla delar av ekonomin ställas om.

Genom investeringar på 700 miljarder kronor vill vi de kommande tio åren se till att klimatomställningen accelereras på det sätt som efterfrågas av bl.a. Klimatpolitiska rådet. Med Vänsterpartiets föreslagna investeringar kommer Sverige att ta reella steg mot att bli världens första fossilfria välfärdsland. Vi går från ord till handling och föreslår en omställningspolitik som kommer att märkas i alla delar av vårt samhälle.

Redan nästa år behöver samhället dels genomföra viktiga klimatinsatser, såsom att kraftigt sänka biljettpriserna i kollektivtrafiken och stärka järnvägsunderhållet, dels inleda ett strukturerat arbete inför vår tids stora investeringsåtagande. Vänsterpartiet föreslår att en klimatinvesteringsmyndighet inrättas som ges i uppdrag att planera, samverka och strukturera det gröna investeringsprogram som vi vill sjösätta.

Vänsterpartiets klimatinvesteringspaket:

- Investera 490 miljarder kronor över tio år i en stärkt transportinfrastruktur med fokus på järnvägsutbyggnad.
- Investera 130 miljarder kronor över tio år i bygg- och fastighetssektorn för klimatreoveringar och förbättrad nybyggnation.

- Investera 100 miljarder kronor över tio år i ett robust elnät och förnybar elproduktion.
- Stärk skyddet av värdefull natur och återställ naturliga kolsänkor.

Vänsterpartiet har i följdmotionen på regeringens klimathandlingsplan (mot. 2023/24:2815) därutöver föreslagit 83 åtgärder och styrmedel för att minska utsläppen i enlighet med våra nationella klimatmål, och åtaganden inom EU och globalt. Motionen ger därmed en samlad bild av Vänsterpartiets förslag för att minska utsläppen i enlighet med Agenda 2030:s målsättning om att bekämpa klimatförändringarna. För att stärka det nationella arbetet för klimatanpassning har vi i motionerna Utgiftsområde 20 Klimat, miljö och natur (mot. 2024/25:1938) och Utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel (mot. 2024/25:1939) föreslagit kraftigt ökade satsningar för detta ändamål.

8.7.2 Mål 15 Ekosystem och biologisk mångfald

Skydd av värdefull natur är en förutsättning för att uppnå krav inom EU och globala åtaganden för biologisk mångfald. Klimat- och naturkrisen måste mötas gemensamt. Biologisk mångfald med ekosystem i balans är en förutsättning för vårt liv på jorden. FN:s klimatpanel konstaterar i en rapport (april 2022) att åtgärder för att bevara ekosystem dessutom är ett förhållandevis billigt sätt att minska utsläppen. Skydd och restaurering av naturliga ekosystem erbjuder stora möjligheter genom att ta upp och låsa in koldioxid från atmosfären.

Regeringen och Sverigedemokraterna har kraftigt minskat anslagen för att skydda natur och för att sköta natur för att stärka den biologiska mångfalden. På nationell nivå och inom EU verkar man dessutom för att försvaga centrala regleringar för att stärka skyddet av naturen. Det står i skarp kontrast mot Agenda 2030 mål om att skydda, återställa och främja ett hållbart nyttjande av landbaserade ekosystem och hållbart bruka skogar, hejda och vrida tillbaka markförstöringen samt hejda förlusten av biologisk mångfald. Inte heller lever man upp till Agenda 2030:s mål om att bevara och nyttja haven och de marina resurserna på ett hållbart sätt för en hållbar utveckling, vilket tydligt tar sig uttryck i den förödande förda fiskeripolitiken i Östersjön.

Vänsterpartiet har under lång tid föreslagit kraftigt ökade anslag för att skydda natur och för att genomföra skötselåtgärder för att stärka den biologiska mångfalden och för att främja tillgänglighet och tillgång till värdefull natur för människor i deras närhet. I vårt budgetförslag för 2025 föreslår vi över 4,7 miljarder kronor mer än regeringen för att skydda natur och över 2 miljarder kronor mer än regeringen för skötsel av natur. Därutöver föreslår vi ökade anslag för att minska spridningen av farliga kemikalier och för att minska övergödningen, vilket bidrar till stärkt biologisk mångfald och förbättrad hälsa.

Utöver kraftigt ökade anslag för att stärka biologisk mångfald krävs nya styrmedel. Vänsterpartiet har i en rad motioner föreslagit åtgärder som skulle stärka Sveriges möjligheter att nå de nationella miljömålen samt miljödimensionen i de globala målen för hållbar utveckling inom Agenda 2030. I vår motion Biologisk mångfald (mot. 2021/22:3279) föreslår vi 46 åtgärder för att stärka artrikedomen och ekosystemen. Under innevarande mandatperiod har vi föreslagit ytterligare en mängd åtgärder i motionerna Minskad övergödning (mot. 2022/23:1247), Hållbart skogsbruk för biologisk mångfald och klimatet (mot. 2022/23:1246), Cirkulär ekonomi (mot. 2023/24:438), Vardag fri från farliga kemikalier (mot. 2023/24:991), Ekocid (mot. 2023/24:105),

Ökad nationell självförsörjning med hållbart jordbruk (mot. 2024/25:1927) samt Hållbart och rättvist fiske (mot. 2024/25:1928).

8.8 Mål 16 Fredliga och inkluderande samhällen

8.8.1 Demokrati och rättsstatens principer

Regeringen skriver om de negativa effekterna av det krympande demokratiska utrymmet i många länder. Samtidigt tycks man inte se effekterna av sin egen politik där man systematiskt slår undan benen för det svenska civilsamhället liksom för samarbetspartner i andra länder. Den högernationalistiska regeringen går till angrepp mot en rad organisationer och institutioner som alla värnar det demokratiska varandet. Det är ett agerande vi känner igen från andra länder med betydligt större demokratiskt underskott än Sverige.

Det handlar bl.a. om omfattande nedskärningar på folkbildning: folkhögskolor och studieförbund. Attacken mot den svenska folkbildningsmodellen där studieförbunden spelar en avgörande roll är ett ideologiskt motiverat angrepp mot just det som gör en demokrati livaktig. Det går lätt att riva ned det folkrörelser byggt upp under generationer.

På samma sätt slår man mot civilsamhällets organisationer. Bland annat har man minskat på samtliga anslag till civilsamhället inom biståndsvärlden, i vissa fall dramatiskt, och man har helt avskaffat stödet till etniska organisationer. I praktiken innebär det ett direkt hot mot många organisationers existens och en direkt avveckling av en lång rad informationskanaler, vilket i sin tur minskar det demokratiska inflytandet.

Till det kommer generella besparingar i statsförvaltningen helt utan plan och utan hänsyn till myndigheternas särskilda behov och förutsättningar. Sämre förutsättningar för de statsanställda att utföra sitt uppdrag innebär i sin tur att servicen till medborgarna kommer att bli lidande. Det gör det svårare att bygga effektiva, tillförlitliga och transparenta institutioner som är ett av delmålen i Agenda 2030.

Sveriges demokratiska utveckling, framväxten av vårt välfärdssystem och vår position som ett av världens bästa länder att leva i kan vi till stor del tacka civilsamhället och folkrörelserna för. Vi har en tradition av att värna civilsamhället och lyfta det i internationella sammanhang. Vänsterpartiet är oroat över att regeringen och Sverigedemokraterna överger den traditionen. Det får långtgående konsekvenser för viktiga civilsamhällesorganisationer här i Sverige, men också i andra länder.

Sverige bör som enskilt land såväl som inom EU och FN verka för att värna det demokratiska utrymmet och civilsamhällets roll. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Läs mer i vår motion Demokratins krympande utrymme (mot. 2018/19:723).

8.8.2 Bidrag till fred, utveckling och säkerhet

I skrivelsen beskrivs hur Sverige är en stark aktör för ”demokrati, rättsstatens principer och mänskliga fri- och rättigheter” samt ”bidrar till att stå upp för den regelbaserade världsordningen och FN-stadgan”.

Trots detta har Sveriges regering varit anmärkningsvärt undfallande när det kommer till Israels krig mot Gaza. Trots den akuta situation där Internationella domstolen i Haag utreder frågan om folkmord och hjälporganisationer saknar ord för att beskriva läget på

marken har regeringen konsekvent underlåtit att agera för att få slut på dödandet av civila. I stället beskriver den svenska regeringen gång på gång Israels agerande som självförsvar. I Skrivelsen nämns Gaza endast i en bisats.

Vaga uttalanden samtidigt som man stöttar Israel med pengar och militära affärer visar ett hyckleri utan motstycke. Den svenska regeringen har inte ens förmått ställa sig bakom ett permanent eldupphör. Pratet om mänskliga rättigheter tycks inte omfatta alla. Det är den signalen som Sverige skickat till omvärlden.

Israel har gått långt utanför folkrätten med sina attacker mot civila. Om den internationella rättens principer ska kunna upprätthållas är det centralt att demokratiska stater som Sverige agerar när krigsförbrytelser och brott mot mänskligheten begås. Det är dags för Sverige och västvärlden att sluta ge sitt stöd till Israels regering och militär.

Vänsterpartiet vill se ett omedelbart och permanent eldupphör i Gaza. Omvärlden måste agera med kraftiga sanktioner som tvingar Israel att avsluta sitt krig. Samtliga av Hamas gisslan måste omedelbart släppas, liksom de palestinier som godtyckligt hålls fångna av Israel utan vare sig åtal eller rättegång. All form av tortyr måste upphöra genast. De ansvariga för våldet, på båda sidor, måste ställas inför rätta. Att detta inte är den svenska regeringens ståndpunkt i nuläget är anmärkningsvärt.

Läs mer i vår motion Israels ockupation av Palestina (mot. 2024/25:3020).

8.9 Mål 17 Genomförande och globalt partnerskap

Regeringen konstaterar i sin skrivelse att de humanitära behoven i världen har fortsatt att öka kraftigt under de senaste åren. Trots det går den förda politiken i direkt motsatt riktning.

I december 2023 antog regeringen sin nya reformagenda för biståndet. Den innebär en total omläggning av svenskt bistånd. Bland annat är det numera svenska intressen som i högre utsträckning ska vara grunden för biståndspolitik. Det går helt emot principerna om hur bistånd ska utgå från rättviseskäpande åtgärder och fattigdomsbekämpning och bedrivs från mottagarens egna prioriteringar och behov. Regeringen använder också biståndet för migrationspolitiska syften inom landet och som ett verktyg för att kunna skicka tillbaka människor till de länder de flytt ifrån. Också det går emot själva grundprincipen om bistånd, strider mot OECD:s regelverk för hur bistånd får användas och är dessutom ett väldigt ineffektivt bistånd. Regeringen har även avsatt medel för exportkreditgarantier som inte heller kan definieras som bistånd enligt OECD-Dac. Vänsterpartiet menar att biståndet endast ska användas till bistånd och följa OECD-Dacs regelverk. Vi saknar även tydliga riktlinjer för det viktiga jämställdhetsarbetet. Regeringen betonar vikten av jämställdhet men tillför inte några resurser, snarare tvärtom, och det ges inga direktiv om jämställdhetsintegrering. Vänsterpartiet menar att jämställdhet måste gå som en röd tråd genom hela utrikes- och biståndspolitik.

Regeringens och Sverigedemokraternas politik innebär ett paradigmskifte i en lång tradition av svensk biståndspolitik. Ett av de första besluten man tog som ny regering var att överge det etablerade enprocentsmålet i biståndet. Att sänka biståndet i en tid när globala kriser överlappar varandra och behoven är som allra störst är ett slag mot de människor som har det allra svårast i världen.

Regeringen knyter också samman biståndet och handelspolitiken. Vänsterpartiet ser med oro på en sådan utveckling. Kan handelspolitiken användas för att lyfta människor

ur fattigdom är det naturligtvis välkommet. Men man ska vara mycket noga med att det inte är detsamma som bistånd. Utvecklings- och biståndspolitiken handlar inte om att gynna svenska intressen utan om att hjälpa de människor som har störst behov. Det finns en överhängande risk för att vi går mot ett mer bundet bistånd, något som är både dyrt och mer ineffektivt.

Världen skulle kunna se annorlunda ut. Det finns tillräckligt med resurser för att utrota fattigdomen, men i stället hamnar merparten av resurserna i den rika delen av världen. Vänsterpartiet menar att utveckling och fattigdomsbekämpning kräver en rad åtgärder: skuldavskrivningar, en klimatpolitik där rika länder och multinationella företag tar ansvar, ett stärkt regelverk för vapenhandel och rättvisa handelsregler.

Biståndspolitiken är en viktig del i att nå utvecklingsmålen. För varje biståndskrona som går från den rika världen till den fattiga går över 9 kronor i motsatt riktning i form av skatte- och kapitalflykt. Därför måste biståndet värnas. Det får inte gå till sådant som bör finansieras på andra sätt eller som står i direkt konflikt med utvecklingspolitikens mål. Klimatbiståndet måste exempelvis vara additionellt och inte i huvudsak belasta det nuvarande biståndet.

Sverige bör koppla allt bistånds- och utvecklingsarbete till uppfyllandet av Agenda 2030 och Sveriges politik för global utveckling. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Läs mer i våra motioner En svensk utvecklingspolitik för rättvisa, jämställdhet och hållbar utveckling (mot. 2023/24:2343) och Jämställdhet och bistånd (mot. 2024/25:870).

9 Målkonflikter måste tydliggöras

Regeringen har nu beslutat sig för att avskaffa Sveriges politik för global utveckling (PGU) med hänvisning till Agenda 2030. Trots att vi ser att det funnits brister igenomförandet av PGU är ett avskaffande helt fel väg att gå. PGU togs fram under en lång process med syftet att skapa bred enighet runt bistånds- och utvecklingspolitiken för att få en samstämmighet mellan riksdag och regering samt det civila samhället. Nu har regeringen beslutat sig för att avskaffa PGU utan någon som helst debatt. Det är minst sagt anmärkningsvärt och kommer att bidra till att minska samstämmigheten. Riksdagens möjlighet till inflytande och granskning kommer att minska. Att hänvisa till Agenda 2030 är inte tillräckligt, särskilt mot bakgrund av att regeringens arbete med Agenda 2030 är undermåligt och resurser till arbetet med agendan dragits in.

Svensk politik måste vara samstämmig, dvs. alla politikområden måste bidra till att uppfylla utvecklingspolitikens mål om rättvis och hållbar global utveckling. Vänsterpartiet anser att PGU måste återinföras och utvecklas.

Regeringen bör återinföra och utveckla Sveriges politik för global utveckling (PGU). Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Det finns alltför stora målkonflikter och hinder för en kraftfull utvecklingspolitik. Ingen regering har hittills lyckats med att presentera konkreta förslag på hur de ska hanteras. Här kan bl.a. vapenexporten, skatteflykten och EU:s jordbrukspolitik nämnas. Under innevarande mandatperiod har även regeringarna tagit eller aviserat politiska beslut som går rakt emot målen i PGU. Oviljan att stå bakom offentlig land-för-land-rapportering på EU-nivå, avtalet med Turkiet för att stoppa människor på flykt,

åtstramningarna av de svenska asyllagarna, exportsatsningar riktade till diktaturer, försäljningen av Vattenfalls kolgruvor och den otillräckliga lagstiftningen för att begränsa vapenexport till diktaturer är några av dem.

Agenda 2030 handlar dock inte enbart om global utvecklingspolitik, utan åtagandena i handlingsplanen gäller såväl nationellt som globalt. Även i svensk inrikespolitik finns i dag stora målkonflikter med negativ påverkan på genomförandet av Agenda 2030. Det handlar bl.a. om skattesänkningar för välbeställda som riskerar att urholka välfärden och leda till ökad ojämlikhet, målet om ekonomisk tillväxt i relation till agendans mål om att vidta omedelbara åtgärder för att bekämpa klimatförändringarna och konsekvenserna av dessa, målet om hållbara konsumtions- och produktionsmönster samt förändringen av arbetsrätten i relation till agendans mål om anständiga arbetsvillkor för alla, för att nämna några uppenbara inrikespolitiska målkonflikter. Om Sverige vill kunna föregå med gott exempel i det internationella arbetet med genomförandet av Agenda 2030 och med trovärdighet kunna driva frågorna internationellt bör regeringen även visa på arbetet med målkonflikter på det nationella planet.

Vänsterpartiet anser därför att samstämmighet för hållbar utveckling är en förutsättning för nationellt genomförande av Agenda 2030 och att Sverige därför behöver ett övergripande mål för hållbar utveckling med en samstämmig politik för hållbar utveckling i vilken mänskliga rättigheter och planetens gränser respekteras. En samstämmig politik för hållbar utveckling handlar om att politik inom flera områden samverkar. Därför är det avgörande att målkonflikter med negativ påverkan på genomförandet av Agenda 2030 synliggörs i syfte att kunna förhindras.

Regeringen bör således återkomma till riksdagen med en samstämmig politik för hållbar utveckling nationellt där målkonflikter med negativ påverkan på genomförandet av Agenda 2030 synliggörs i syfte att kunna förhindras. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

10 Vägen framåt – krafttag för genomförandet av Agenda 2030

Det är redan 2025 och tiden är knapp för att genomföra Agenda 2030. Det är därför av stor vikt att arbetet för detta snabbt skalas upp och att politiken tar ett större ansvar för detta. Som vi beskrivit ovan är vi mycket kritiska till nuvarande regerings vilja och förmåga att genomföra Agenda 2030. Vänsterpartiet vill se både en tydligare politisk styrning i form av en handlingsplan och att en kommission tillsätts som aktivt kan arbeta brett för genomförandet av Agenda 2030.

Vänsterpartiet anser att det är avgörande att regeringen tar initiativ till en politisk styrning framåt i form av en handlingsplan eller färdplan för hur Sverige ska genomföra Agenda 2030 som de offentliga aktörerna kan utgå från i sitt fortsatta arbete.

En handlingsplan bör hållas på en strategisk nivå och innehålla de mest prioriterade åtgärderna utifrån en analys av var de största utmaningarna finns. De offentliga aktörernas arbete med Agenda 2030 skulle fokuseras bättre om det fanns en tydlig prioritering för arbetet. En prioritering från regeringen skulle göra det lättare för myndigheter, länsstyrelser, kommuner och regioner att uttolka hur de konkret ska arbeta med genomförandet av Agenda 2030.

Regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag på politisk styrning framåt i form av en handlingsplan för genomförandet av Agenda 2030 med de mest prioriterade åtgärderna. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

För att kunna genomföra Agenda 2030, särskilt nu när tiden är knapp, krävs det att regeringen har förmåga att kontinuerligt analysera i vilken utsträckning arbetet bidrar till att uppnå agendan och utifrån detta besluta om nya åtgärder. Det kräver att regeringen kontinuerligt får underlag i form av uppföljning, utvärdering och förslag till åtgärder som driver arbetet framåt. Uppföljning och utvärdering är avgörande för att synliggöra hur genomförandet utvecklas i förhållande till målet, identifiera målkonflikter och synergier och se svagheter och möjligheter i arbetet. Med detta som grund kan förslag till effektiva åtgärder som driver arbetet framåt identifieras.

Samhällets olika aktörer, såsom civilsamhället, måste involveras i arbetet. I nuläget finns inte någon befintlig statlig aktör med ett uppdrag som svarar mot det helhetsperspektiv som krävs för att ta fram ett sådant underlag. De statliga myndigheterna har alla viktiga uppdrag i sina respektive verksamheter och förser regeringen med underlag inom sina områden. Även GD-forum (svenska myndigheter i samverkan för Agenda 2030) har här en viktig roll. Regeringens analysmyndigheter kan också användas för att ge regeringen kunskapsunderlag. Myndigheterna verkar dock inom sina respektive politikområden och ingen enskild myndighet kan förväntas svara upp mot det helhetsperspektiv och den involvering av samhällsaktörer som agendan kräver, vilket även är myndigheternas bild, enligt Agenda 2030-delegationens slutbetänkande. Befintliga politiskt sammansatta kommittéer som arbetar på detta vis är exempelvis Miljömålsberedningen och Försvarsberedningen.

Med tanke på att det sedan mars 2024 inte längre finns någon nationell samordnare för arbetet med Agenda 2030 och därmed ingen som leder arbetet på ett strukturerat sätt från regeringen så är behovet av en politiskt sammansatt kommitté än större. För att arbetet ska bli framgångsrikt behöver kommittén tillräckliga resurser för sitt arbete.

Regeringen bör tillsätta en politiskt sammansatt kommitté med uppdrag att t.o.m. 2030 kontinuerligt ta fram underlag till regeringen i form av uppföljning, utvärdering och förslag till åtgärder för att genomförandet av Agenda 2030 ska drivas framåt. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Ida Gabrielsson (V)

Lorena Delgado Varas (V)

Birger Lahti (V)

Ciczie Weidby (V)

Håkan Svenneling (V)

Malcolm Momodou Jallow (V)

Ilona Szatmári Waldau (V)

Kajsa Fredholm (V)